

19.07x25.73	1/5	עמוד 62	סגולה	12/09/2022	83129759-4
25910 - שח - מאיר שחר - מאת					

אלימות קדושה, אלימות אסורה

כל ילד מערבי יכול להירשם לחוג אומנויות לחימה שמקורן במזרח. איך נוצרו תורות לחימה אלה ומה הפך אותן לאומנויות הקשורות גם לפיתוח אישי, רוחני ודתי? // **נעם אורבך**

סמוך להר סונג, אחד מחמשת ההרים הקדושים של סין, וסביבו פועלים עשרות בתי ספר לקונג-פו שאינם חלק מהמנזר אך נהנים מיוקרתו. מדובר במוסדות פנימייתיים שבהם לומדים אלפי תלמידים שנשלחו ללמוד בתנאים שבהשוואה אליהם – כך לפחות התרשמתי בזמנו – טירונו צבאית נדמית כקייטנה, והוריהם מקווים להבטיח בכך את עתידם ככוכבים בסרטי קונג-פו בסגנון ברוס לי, או לפחות כמורי השיטה המבוקשים מאוד ברחבי סין ואף מחוצה לה.

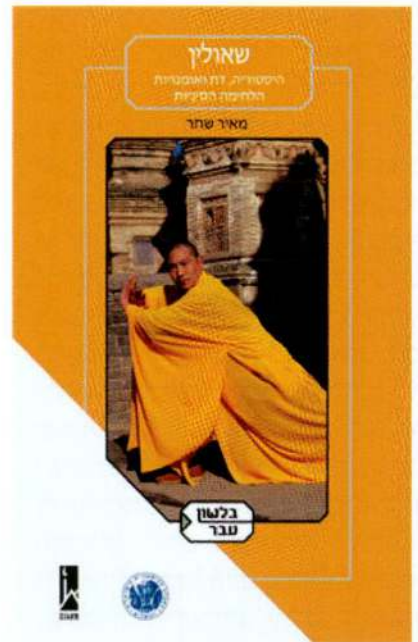
למחרת לילי הראשון בכפר התעוררתי לפנות בוקר לשמע קריאות קרב של מאות תלמידים שערכו אימון בוקר מתיש ברחבת חול עצומה שהתגלתה מבעד לחלון חדרי. בגמר ביקורי בדג-פנג עליתי שוב על מיניבוס שיחזיר אותי לעיר הגדולה, ולפתע התפרץ גברתן ותפס ילד קטן שהסתתר בספסל האחורי. הוא הורידו מהמיניבוס בכוח ואז חבט בו וגער בו קשות. הוסבר לי שזה קורה לא מעט – תלמיד באחת מפנימיות הקונג-פו שלא עומד במשטר האימונים הנוקשה מנסה את מזלו בבריחה. אך ילד שנמסר לשאולין במטרה להפוך למאסטר קונג-פו לא ישוחרר חינם.

שעת לילה חורפית מאוחרת אי אז בשנת 2000 ירדתי מהמיניבוס האחרון שהגיע

ב

לעיירה דנג-פנג שבה ממוקם מקדש שאולין. מיד חשתי באווירה שונה מזו שהורגלתי אליה במסעותיי בסין. תוקפנית יותר, אפילו אלימה. בשלושת ימי שהותי שם הזמינו אותי זרים שונים כך שתם ברחוב לדו קרב, או פשוט למכות, ספק בצחוק ספק ברצינות. מאוחר יותר אמר לי צעיר גרמני ששימש כמתורגמן האישי של מאסטר לי כי הסיבה היחידה שעדיין לא נקלעתי לתגרה היא שכולם בטוחים שאם אני מעז להסתובב כך לבד גם בשעות החשכה הרי שאני ודאי לוחם ברמה כה גבוהה ועל כן חבל להם להסתכן.

אותו מאסטר לי – לי ש-פו בפי כל – נזיר לוחם במנזר, התמחה בהנחלת תורת הסוד של אסכולת הקונג-פו המזוהה עם המנזר בקרב תלמידים בינלאומיים ששילמו טבין ותקילין עבור ההדרכה. "הוא יכול לגבות מהם שכר לימוד גבוה מאוד, כיוון שידוע כי בגמר לימודיהם יוכלו להרוויח הרבה כסף במדינותיהם בזכות היוקרה הבינלאומית של המנזר", הסביר לי ידידי הגרמני. המנזר טובל בנוף הררי עוצר נשימה

שאולין

היסטוריה, דת ואומנויות הלחימה הסיניות

מאיר שחר

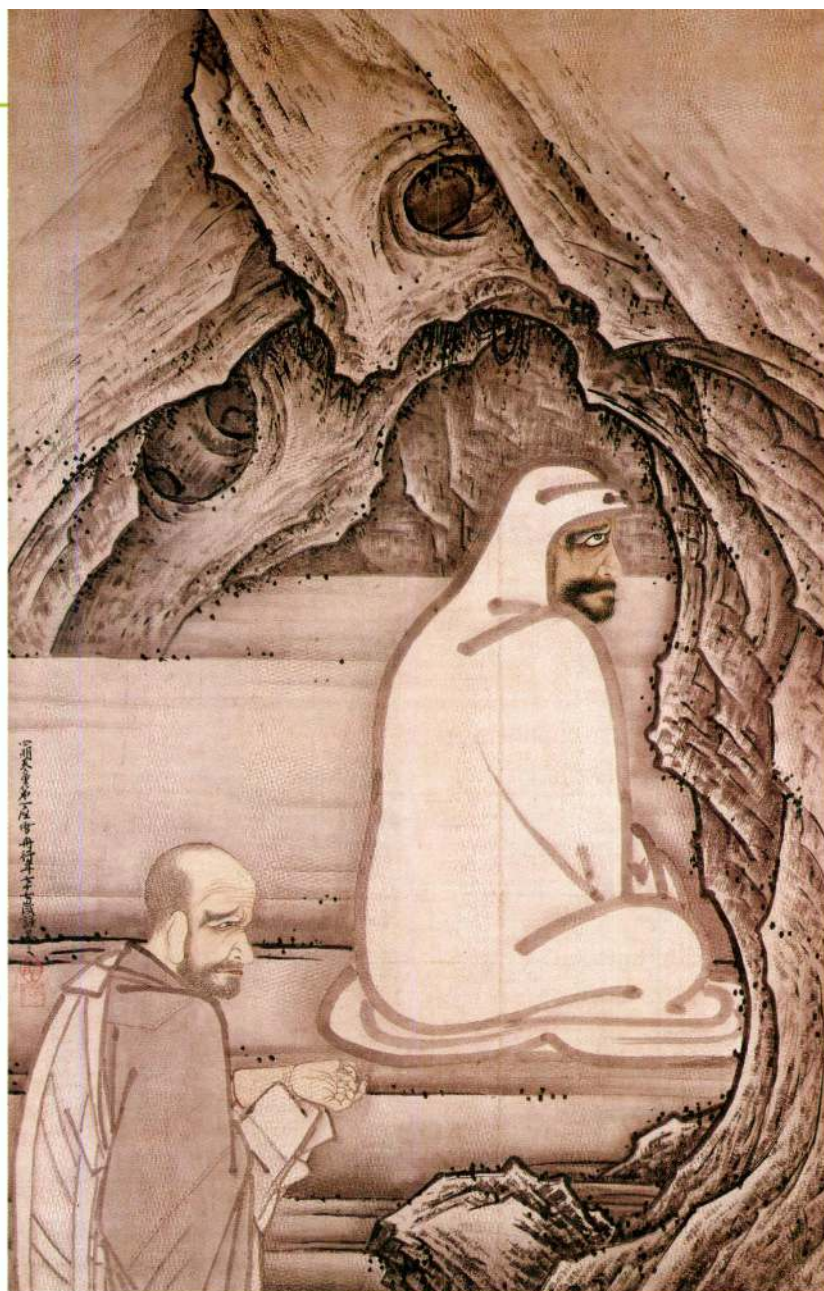
מאנגלית: דורון מגן

החברה הישראלית להיסטוריה ומאגנס, תשפ"ב, 422 עמ'

18.31x25.33	2/5	63	עמוד	סגולה	12/09/2022	83129760-6
טטוריה, דת ואומנויות הלחימה הסיניות - מאת מאיר שח - 25910						

לפי האגדה תלמידו הסיני הראשון של בודהידהרמה היה מוכן להקרבה אכזרית במיוחד כדי ללמוד מהנזיר ההודי. 'חויקה מציע את זרועו לבודהידהרמה', סשו טויו, 1496 המוזאון הלאומי של קיוטו

השימוש באבק שרפה הפך את הלחימה במוט למיותרת, והמעבר של נזירי שאולין ללחימה בידיים ריקות סימן את ניתוקם מלחימה צבאית ואת התרכזותם בתרגולות שהן במהותן דתיות ורפואיות

קח את ידי

פרופ' מאיר שחר, חוקר ומרצה העוסק בדתות סין באוניברסיטת תל אביב, מוכר לקורא העברי הסקרן כמחברו של הספרון 'הדת הסינית' שראה אור בסדרת האוניברסיטה המשודרת. ספרו 'שאולין', שתורגם עתה מאנגלית, סוקר את ההיסטוריה הארוכה של המנזר המזוהה יותר מכל עם החיבור בין אומנויות לחימה לבודהיזם הסיני. התרגום העברי יצא לאור בסדרה 'בלשון עבר' שיזמה החברה ההיסטורית הישראלית. הסדרה מתמקדת בתרגום לעברית של מחקרים שמחבריהם העבריים אימצו את מקלדתם כדי לפרסמם באנגלית בשל דרישות הקידום

האקדמי. בדרך זו מנסה הסדרה להשיב לקורא העברי את מה שהיה ראוי להיות שלו לכתחילה, וטוב שכך. התרגום איכותי ומושקע, ונראה כי המחבר היה מעורב בו ואף הוסיף פה ושם הערות המופנות לקוראי הספר בעברית, כמו במשפט הבא:

דתות נוטות לנכס האחת את המקומות הקדושים של רעותה. הדוגמה של ירושלים מוכרת לקורא העברי (עמ' 19).

מנזר שאולין – המכונה בספר גם מקדש – נוסד כנראה בעשור האחרון של המאה החמישית על ידי נזיר שהגיע

18.03x23.93	3/5	64	עמוד	סגולה	12/09/2022	83129763-9
טוריה, דת ואומנויות הלחימה הסיניות - מאת מאיר שח - 25910						

במיוחד מספרת על חוייקה שהשתוקק להתקבל כתלמיד הסיני הראשון של בודהההרמה, וכדי להוכיח את רצינותה כרת את זרועו והגישה לנזיר ההודי כמנחה, שכנאה התקבלה. כאלף שנים מאוחר יותר, בעת שהתפתחה תורת הלחימה בידיים ריקות המזוהה כיום יותר מכל עם שאולין, הופיעה גם אגדה מעודכנת שלפיה בודהההרמה עצמו הניח את היסודות גם לתורה זו. נקודה מעניינת, ואולי גם מפתיעה עבור קוראים שאינם מכירים את התרבות הסינית, היא האופן שבו הבודהיזם הפך סיני כל כך למרות שמקורו ההודי לא הוכחש מעולם. המורשת הסינית רואה בבודהיזם דת שהובאה מהודו על ידי סינים מרצונם, לא תרבות שזלגה אליהם ובוודאי לא דת שנכפתה עליהם. נזירים סינים תרגמו בשקיקה סותרות בודהיסטיות, ולעתים אף ייחסו סותרות שנכתבו בסינית למקור הודי.

מלחימה לאומנות לחימה

שחר מחלק את מחקרו לשלושה חלקים לאורך ההיסטוריה של המנור. החלק הראשון עוסק בהפיכתם של נזירי המנור ללוחמים שסייעו להקמת שושלת טאנג בתחילת המאה השביעית, אולם הוא מדגיש כי בשלב זה לא היה כל ייחוד באופן לחימתם. החלק השני עוסק בתקופת ההשתכללות של שיטת הלחימה במוט שהייתה מזוהה עם המנור עד תחילת המאה ה-17, תקופת המעבר בין שושלת מינג לשושלת צ'ינג. החלק השלישי, והעמוס ביותר בספר, מתאר בהרחבה את שיטת הלחימה בידיים ריקות שהחליפה את ההתמחות ארוכת השנים במוט.

המעבר מלחימה במוט – שהייתה בעלת ערך צבאי עצום – ללחימה בידיים ריקות נעשה בשלב שבו השתדרגו מאוד כלי הנשק בסין, הרבה הודות לפורטוגלים שלימדו את הסינים להשתמש ביעילות לצרכים צבאיים

מהודו, מולדת הבודהיזם. הוא לא היה סתם נזיר, אלא בודהההרמה, מייסד הזרם בבודהיזם הקרוי בסינית צ'אן ומוכר בעולם בהגייתו היפנית – זן. מיקום המנור בשיפולי הר סונג לא היה מקרי, שכן ההר התקדש עוד לפני שהבודהיזם הגיע לסיין. אגדה גרוטסקית

הבודהיזם הגיע לסין מהודו ופיתח מאפיינים ייחודיים. כיום הוא הדת הממוסדת הגדולה ביותר בסין. ציור סיני מימי שושלת מינג המתאר תרגול בודהיסטי, 1454, מוזאון קליבלנד לאמנות

18.89x25.57	4/5	עמוד 65	סגולה	12/09/2022	83129761-7
טטוריה, דת ואומנויות הלחימה הסיניות - מאת מאיר שח - 25910					

נידרי שאולין ידועים בטכניקות הלחימה המרשימות שלהם, לא מעט בזכות סרטי קונג'פו ואומנויות לחימה הנפוצים במערב. חניכי שאולין מתאמנים בחצר המנזר, 2013
Jeremy Horner/LightRocket/Getty Images

מורה לקונג'פו בקהילה היהודית בקאיפנג אימץ את השם משה וטען כי כהנים לוחמים שהוגלו מיהודה הגיעו לשאולין והם שהנחילו לנזירים שם את סודות הקונג'פו המקוריים

המעבר ללוחמה בידיים ריקות בסביבות המאה ה-17 משקף שילוב מרתק של דת ולחימה. בניגוד למוסד הנזירים הלוחמים אשר התפתח עד אז ויוחס במובהק לבודהיזם שיובא מבחוצץ, שורשיה של הלוחמה בידיים הם דווקא במסורת פילוסופית קדומה שמקורה בדאואיזם שהוא סיני מובהק. רק בזכות המורשת הדאואיסטית נרקמה הסינתזה המיוחדת של לחימה, ריפוי וטיפוח עצמי רוחני המאפיינת את אומנות הלחימה שפותחה בשאולין כפי שהיא מוכרת לנו כיום.

מי היה הראשון?

מוטיב חוזר שהמחבר מתאמץ לעשות בו סדר הוא הוויכוח סביב שאלת המקור – מי המציא את השיטה ופיתח אותה? למי זכויות היוצרים? ב-1610 יצא לאור ספר הדרכה ראשון מסוגו תחת הכותרת 'תיאור שיטת המוט המקורית של שאולין', פרי עטו של המומחה הצבאי צ'נג דונג'יאואו. אולם מצביא אחר, יו דא'יאואו, ביקר במנזר כחמישים שנה מוקדם יותר וטען בכתביו שלתדהמתו

באבק שרפה, שגם מקורו כמובן בסין. השימוש באבק שרפה הפך את הלחימה במוט למיותרת, והמעבר של נזירי שאולין ללחימה בידיים ריקות סימן את ניתוקם מלחימה צבאית ואת התרכזותם בתרגולות שהן במהותן דתיות ורפואיות יותר מאשר לוחמניות. השילוב החדש שנעשה בין לחימה לא צבאית לטיפוח עצמי רוחני ולריפוי גופני היה התפתחות ייחודית של התקופה השלישית בהיסטוריה של שאולין, והוא כאמור הנושא של הפרק הארוך, המפורט והמרתק ביותר בספר. בעוד שהחלק העוסק בתקופת הלחימה במוט מתמקד בתיעוד כללי המאפשר ללמוד את תורת הלחימה בערך כמו שאפשר ללמוד שחייה בהתכתבות, הרי שבחלק האחרון התיאור הוא כה מפורט עד שהקורא כמעט יכול לדמות עצמו מתרגל כאחד הנזירים. אם תחפצו להתמחות בתרגולת 'אגרוף שמונת בני האלמוות השיכורים' תוכלו לצפות בסרטו המפורסם של ג'קי צ'אן 'האגרוף השיכור' שיצא לאקרנים ב-1978, או לטוס להשתלמות בשאולין – הנוח מביניהם.

19.02x24.91	5/5	66	עמוד	סגולה	12/09/2022	83129762-8
טוריה, דת ואומנויות הלחימה הסיניות - מאת מאיר שח - 25910						

החניכה במנזר שאולין דורשת משטר אימונים נוקשה במיוחד. חניך המנזר בעת תרגול, 2009
Kevin Poh/Flickr

נזירי שאולין טעו לחלוטין באופן שימוש במוט. הוא נאלץ ללמד את הטכניקות הנכונות, והם אימצו אותן בשקיקה וגידלו דורות של לוחמים בשיטה הנכונה:

כמעט מאה (איש) מקרב הנזירים רכשו ידע עמוק של השיטה. כך היא תוכל להימסר הלאה לעולמי עד (עמ' 107).

מעניין לציין, מעבר למתואר היטב בספר, כי מלחמת הנרטיבים באשר למקורה של אומנות הלחימה מתנהלת אף מחוץ למרחב הבודהיסטי דאואיסטי. גם באסלאם הסיני, בקרב המיעוט הקרוי חווי, יש אומני קונג-פו המרוכזים במסגדים מסוימים מאוד. שולית ככל שתהיה, מתרגלי השיטה ומוריה טוענים להובלה בתחום לא פחות מחבריהם המוכרים יותר במקדשים הבודהיסטיים. אפילו בקרב הקהילה היהודית הקטנה בקאיפנג התפרסם לפני שנים אחדות מורה מקומי לקונג-פו. הוא אימץ את השם משה וטען כי כהנים לוחמים שהוגלו מיהודה הגיעו לשאולין והם שהנחילו לנזירים שם את סודות הקונג-פו המקוריים שאותם הוא עמל לשחזר. נראה כי במרחב הסיני נוסח אומנויות הלחימה מגוון כמו נוסח התפילה במרחב היהודי.

בין אסור למותר

שני דיונים כמו הלכתיים נזכרים לאורך הספר, ושניהם שזורים זה בזה – אכילת בשר ואלומות. שני הדברים אסורים על פי הבודהיזם, ודאי לנזירים, והם קשורים לכך שפגיעה בבעלי חיים אסורה, וקל וחומר שפגיעה באדם אסורה. למרות זאת, נזירי שאולין עוסקים גם עוסקים באלומות, ולאורך הדורות רבים מהם התירו לעצמם אכילת בשר, אם לא בתוך המנזר עצמו אז לפחות מחוצה לו. התירוצים, ההצדקות והפולפולים המתוארים היטב בספר השתנו

מתקופה לתקופה. כך למשל קדמוני שאולין הצדיקו את העיסוק בלחימה באמצעות אימוץ דמותו של וג'רפאני – בודהיסטוה הודי שתפקידו היה ללחום להגנת הבודהה – שהרי אם הבודהה עצמו נזקק להגנתם של אלים לוחמים, קהילת הנזירים שלו בוודאי הייתה זקוקה להגנתם של נזירים לוחמים. בתקופות מאוחרות יותר, עם המעבר ללחימה אומנותית רוחנית וזניחת זו הצבאית, נתלו אנשי שאולין בבודהיזם הרמה, מייסדו המיתולוגי של המנזר. לאחר גלגול נוסף חזרו באגדות מאוחרות לווג'רפאני, ומיוחס לו גם היתר מפורש שניתן לנזירים לוחמים לאכול בשר. מסופר כי הוא אף כפה על תלמידו לאכול בשר כתנאי קבלה לכוחותיו. הפלפול המעניין ביותר בעניין זה מכונה הריגה מתוך חמלה: מותר להרוג את האויב או את הפושע, ואף את הפושע לעתיד, משום שבדרך זו תיחסך ממנו הקארמה הרעה שיביאו עליו פשעיו. כלומר, הריגתו עושה עמו חסד, אולם זאת בתנאי שההורג יפעל מתוך חמלה אמיתית. ההורג גם אמור להפגין הקרבה עצמית ולקבל על עצמו את העונש הקארמתי הצפוי בגין אותו פשע. הריגה אלטרואיסטית.

הספר כתוב באופן זורם, מעמיק ומרתק. אמנם השימוש הרב במונחים ובשמות סיניים וסנסקריטיים מקשה על קריאה שוטפת ומהווה אתגר לא קטן לקורא הלא מנוסה בלשונות אסיה, אך מדובר במאמץ ראוי ששכרו בצדו. גם העברית בספר לעתים אינה פשוטה – מהם מוט בקר ושד יקשה (עמ' 99)? לאל וג'רפאני פתרונים. הספר מומלץ כאמור לקוראים עבריים עזי נפש ובעלי סיבולת של לוחמי קונג-פו למרחקים ארוכים. ם

נעם אורבן

חוקר רוחות ופוליטיקה בסין ופרשן לענייני סין. למד באוניברסיטאות בסין. סתב עבודתו כחוקר במשא יוזמי סין בחוג ללימודי אסיה באוניברסיטת חיפה. בעל גלידה השוקת לאמנות נכשיות בזכרון יעקב.

